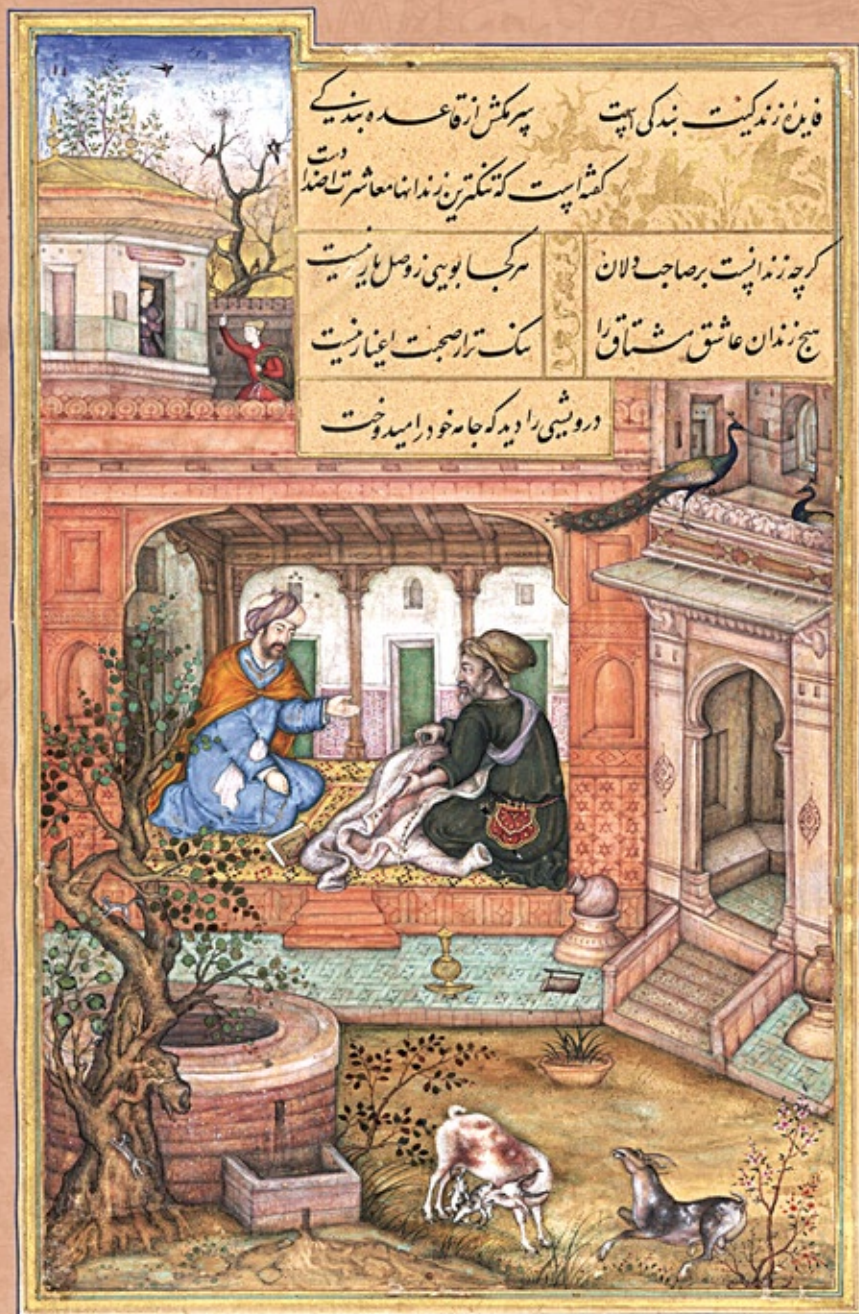

گزارش میراث

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال پنجم، شماره سوم و چهارم، پاییز - زمستان ۱۳۹۹ [انتشار: بهار ۱۴۰۱]

سرخس: چرا از ترجمه غافلیم؟ • رساله‌ای درباره سرگذشت و آثار ارسطو / مواند راند، ترجمه: حسین مصومى مصداق • یک داستان عاشقانه دور از انتظار: ارزیابی مجدد انتساب خسرونامه / لستین اوسلی، ترجمه: شکوه سیدی • ابواسحاق کازرونی و دوروش‌های اسحاقی در آناتولی / فواد کوروش، ترجمه به آلمانی، ترجمه: زکریا جمال کوروش، ترجمه به فارسی • مجت‌نعمی • نسخه‌های نویافته از هزار حکایت صوفیان / سید عالم‌بهره • دوستی شاه خورشید / سید احمدرضا قائم‌مقام • بیاض صائب / سید جعفر حسین لشکوری • استنراقاتی بر مقدمه چاپ عکسی تاریخ سیستان / حمیدرضا بابکی سلماسی • آگاهی‌هایی دیگر از شاعر «ز گهواره تا گور دانش بجوی» و خاندان او / حمیدرضا لهنیز سیدی • بررسی اشعار دو شمس حاجی در مجموعه لطایف و سفینه نظریات / محسن شریف صبی • مکویات قدیم یا مکویات صلیبی؟ از دیگر بر نام یک اثر / مستصاف غامدی • بررسی یک احتمال: جای خالی عنوان «عروش الدین» در لباب الایجاب / سارا سلیمان کشکولی • بررسی ابیاتی از تفریحی سیستان بر اساس جنگ یحیی توفیق / مجتهد نامور • زیر رداي مستشرقین: مسیر اکتشاف نسخه‌های سفرنامه ابن بطوطه / رحانه بهبودی • اهمیت فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه کنگره (آمریکا) از دیدگاه شبه‌فازره / عارف نوشاهی • نکاتی درباره تصحیح تازه فرامرزانیه کوچک و سراینده و زمان نظم آن / سجاد آبنلو • ترجمه یا مرجمه؟ (نویسه‌هایی درباره پژوهشی در طبع «الجنون» یوسف الهادی، ترجمه: سلمان ساکت • ملاحظاتی متن تصحیح‌شده عجایب الدنیا / سید رضا موسوی هفتاد / ریمان رسولی مهربانی • ریشه‌شناسی چه می‌کنند؟ (۱۲) / یک لقب و منصب پادسی در اسناد آرامی باستان / والتر برونونو هینک، ترجمه: سید احمدرضا قائم‌مقام • ایران در متون و منابع عثمانی (۲۳) / آثار احمد جودت‌پاشا / نصرالله صالحی • توضیحی درباره «سین زایی» و «شین زایی» / علی‌شرف صافقی • چند - مسوولان سرد

فین زندگیت بندگی بهت
 پرکش از قاعده بندگی
 کشف است که تنگترین زندانها معاشره است
 کرچه زندانیت بر صاحب دلان
 هیچ زندان عاشق مشتاق را
 هر کجا بویی ز وصل یاریست
 سنگ ترا صجبت ایغارنیت
 درویشی را دید که جامه خود را امید خوست

فهرست

سرخن

چرا از ترجمه غافلیم؟ ۴-۳

جستار

رساله‌های درباره سرگذشت و آثار ارسطو / مروان راشد؛ ترجمه: حسین معصومی همدانی ۸-۵

یک داستان عاشقانه دور از انتظار؛ ارزیابی مجدد انتساب خسرونامه / آستین اوملی؛ ترجمه: شکوفه میبیدی ۳۳-۹

ابواسحاق کازرونی و درویش‌های اسحاقی در آناتولی / فواد کوپرولی؛ ترجمه به آلمانی: پ. ویتیک؛ ترجمه از آلمانی به ترکی:

جمال کوپرولی؛ ترجمه به فارسی: حبیب فخری ۴۰-۳۴

نسخه‌های نویافته از هزار حکایت صوفیان / حامد خانی‌پور ۵۰-۴۱

دوستی خاله خرسه / سید احمد رضا قائم‌مقامی ۵۵-۵۱

بیاض صائب / سید جعفر حسینی اشکوری ۵۹-۵۶

استدراکاتی بر مقدمه چاپ عکسی تاریخ سیستان / حمیدرضا (بابک) سلمانی ۶۶-۶۰

آگاهی‌هایی دیگر از شاعر «ز گهواره تا گور دانش بجوی» و خاندان او / حمیدرضا فهندژ سعدی ۷۲-۶۷

بررسی اشعار دو شمس حاجی در مجموعه لطایف و سفینه طرایف / محسن شریفی صبحی ۷۵-۷۳

مکتوبات قدیم یا مکتوبات صلی؟ (درنگی بر نام یک اثر) / محمّدصادق خانی ۷۸-۷۶

بررسی یک احتمال: جای خالی عنوان «عروش الدین» در لباب الالباب / سارا سلیمانی کشکولی ۸۰-۷۹

بررسی ابیاتی از فخری سیستانی بر اساس جنگ یحیی توفیق / کیامهر نامور ۸۷-۸۱

زیرردای مستشرقین: مسیر اکتشاف نسخه‌های سفرنامه ابن بطوطه / ریحانه بهبودی ۹۵-۸۸

نقد و بررسی

اهمیت فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه کنگره (آمریکا) از دیدگاه شبه‌فازره / عارف نوشاهی ... ۹۸-۹۶

نکاتی درباره تصحیح تازه فرامرنامه کوچک و سراینده و زمان نظم آن / سجاد آیدنلو ۱۱۳-۹۹

ترجمه یا مرجمه؟ (توضیحاتی درباره پژوهشی در طبائع الحیوان) / یوسف الهادی؛ ترجمه: سلمان ساکت ۱۲۳-۱۱۴

ملاحظاتی در متن تصحیح‌شده عجایب الدنیا / سید رضا موسوی هفتاثر؛ رادمان رسولی مهربانی ۱۴۵-۱۲۴

پژوهش‌های دبایستی

ریشه‌شناس چه می‌کند؟ (۱۲) (یک لقب و منصب پارسی در اسناد آرامی باستان) / والتر برونو هنینگ؛ ترجمه: سید احمد رضا

قائم‌مقامی ۱۵۱-۱۴۶

ایران «متون و منابع عثمانی» (۳)

آثار احمد جودت‌پاشا / نصرالله صالحی ۱۵۴-۱۵۲

دبارة نوسازی پیرین

توضیحی درباره «سین زایی» و «شین زایی» / علی‌اشرف صادقی ۱۵۶-۱۵۵

چند - چند / مسعود راستی‌پور ۱۵۹-۱۵۷

حکومت ساسانی رفته رفته متروک شد و به نوشته مسعودی، فقط در بین موبدان و در فارس متداول بود. بدیهی است که طبری عربی‌نویس تصویری از زبان پهلوی نداشته‌است تا متوجه شود ازدهاق معرب ازدهاک است نه ضحاک. البته تعداد دیگری از مؤلفین قدیم ما هم همین تصور را داشته‌اند. ضحاک نامی کاملاً عربی و به معنی «بسیار خندنده (= خندان)» است و با ازدهاک هیچ ارتباطی ندارد. برخی ایرانیان هم این نام را برمی‌گزیده‌اند، چنان‌که پدر گردیزی ضحاک نام داشته‌است. احتمالاً این گروه از ایرانیان رابطه‌ای میان این نام و ضحاک اساطیری برقرار نمی‌کرده‌اند. صورت دیگر ازدهاک ازدهاک است و همین کلمه است که در فارسی دری به ازدها بدل شده‌است. ازدهاک در قافیه یک بیت از دقیقی، که در لغت فرس اسدی نقل شده، نیز دیده می‌شود.^۱ ازدهاک یمنی (حمیری) بوده‌است. خاقانی می‌گوید:

یا لعاب ازدهای حمیری
 بر درفش کاویان خواهم فشاند
 اینت جهل ار فضلۀ گوی جعل
 بر مد مدهامتان خواهم فشاند

به همین جهت در متون عربی نامی عربی، یعنی ضحاک را برای او برگزیده‌اند. در پهلوی به جای ازدهاک، دهاک نیز به کار رفته‌است. ضحاک با این صورت نیز بی‌ارتباط است، زیرا دیده نشده که «د» پهلوی در تعریب به «ض» بدل شده‌باشد و دلیلی هم برای چنین تبدیلی وجود ندارد. اما «سین زایی» در زبان خوارزمی وجود داشته‌است و آوانویسی آن [dz] است. «ج» در زبان پهلوی نیز به صورت [dz] تلفظ می‌شده‌است و جفت آن، یعنی «ج»، هم به صورت [ts] تلفظ می‌شده و امروز این دو تلفظ در

۱. بیت این است:

ایا شاهی که ملک تو قدیمی
 نیاکت بردبار/ بود پاک از ازدهاک/ ازهراکا
 تردیدی نیست که مصراع دوم این بیت در نسخه‌های لغت فرس و نیز سایر فرهنگ‌ها تصحیف شده‌است. به نظر می‌رسد که پاک/ پاک مصحف تاگ، صورت ایرانی تاج معرب است. بنا بر این، بود در این مصراع غلط و درست برد است. پس صورت درست مصراع می‌تواند این باشد:
 نیاکت برد تاگ از ازدهاک

توضیحی درباره «سین زایی» و «شین زایی»

علی اشرف صادقی

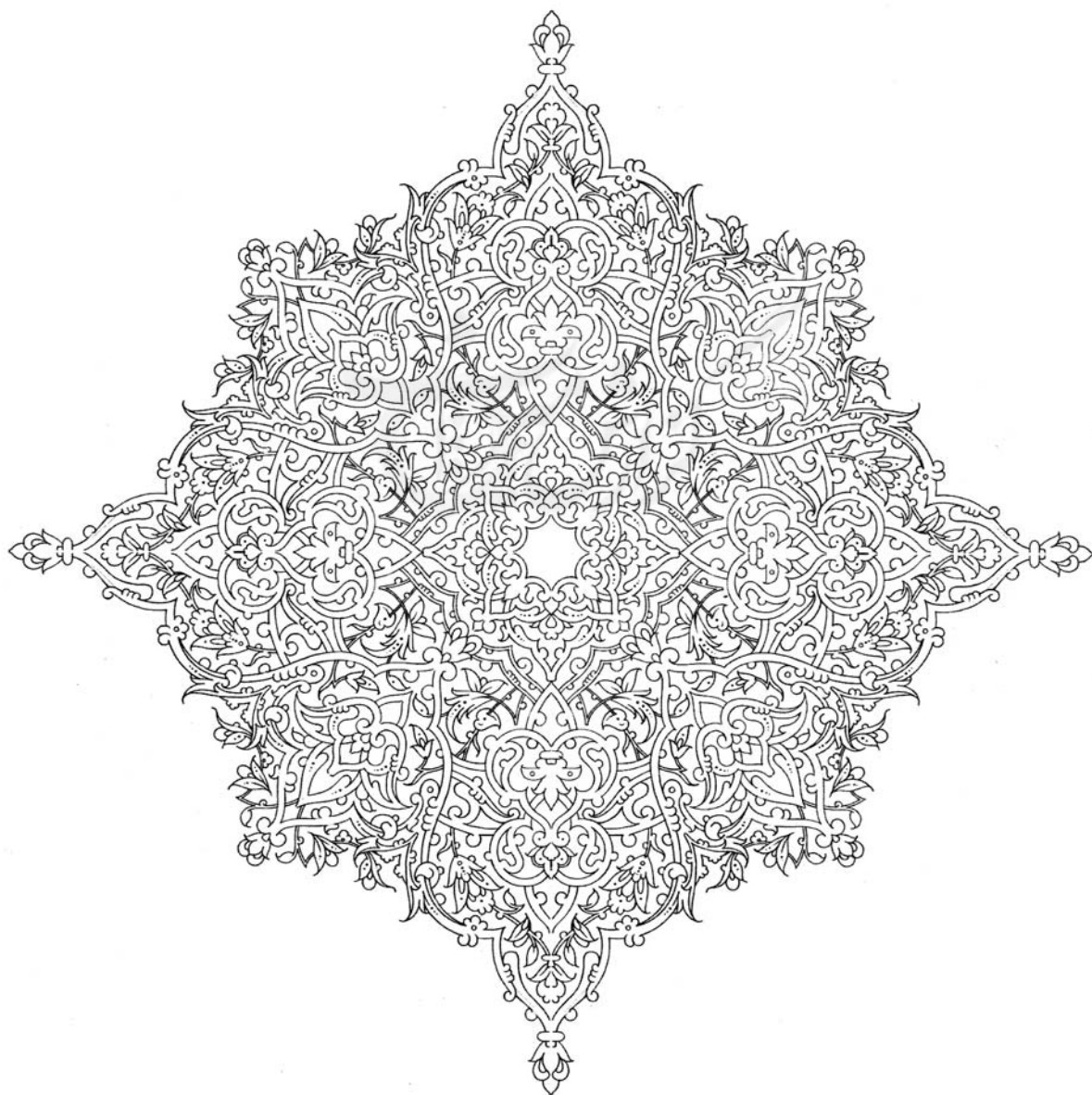
آقای رضا حیدری زادی در شماره ۹۰-۹۱ گزارش میراث، صفحات ۱۶۷-۱۶۸ مطلبی با عنوان «یادداشت‌هایی درباره حرف "ض" در زبان فارسی» نوشته‌اند که افزوده‌ای بر مقاله من با عنوان «تلفظ "ض" و "ظ" عربی در زبان فارسی» مندرج در شماره‌های ۸۴-۸۵ آن مجله است. اصل یادداشت ایشان توضیحی در باره معادل «سین زایی» فارسی (یا ایرانی) در زبان عربی، یعنی «ض» است که در آن در این باره به یادداشتی از محمد بن جریر طبری در تاریخ خود و توضیح ابن‌سینا در مخارج الحروف این‌سینا اشاره کرده‌اند.

اما در مورد «سین زایی». مؤلفین اسلامی تصور می‌کردند که ضحاک معرب ازدهاک است؛ از این نظر طبری تصور کرده‌است که «ژ» در تعریب به «ض» بدل شده‌است. پیدا است که در ازدهاک و نیز در صورت دیگر آن، ازدهاک، «سین زایی» وجود ندارد که به «ض» بدل شود. «سین زایی» در نوشته طبری مصحف «شین زایی» است. ابن‌سینا در مخارج الحروف هنگام سخن گفتن از «شین زایی» کلمه ژرف را برای آن مثال می‌آورد. خانلری مطلب او را، به‌نقل از مخارج الحروف و با تصحیح و ترجمه خود، که از چاپ دمشق معتبرتر است، در صفحه ۱۱۹ وزن شعر فارسی نقل کرده‌است.

جالب است که طبری خود معرب ازدهاک پهلوی را که ازدهاق است نقل کرده‌است. با این همه تصور کرده‌است که ضحاک معرب ازدهاک است. زبان پهلوی با فرو ریختن

در تکوین زبان فارسی (ص ۱۲۵، پانویس ۳) گفته‌ام و تبدیل آن به «ص» در عربی را دلیل این تلفظ آورده‌ام. همچنین گفته‌ام که دلیل انتخاب «ص» آرامی برای برگرداندن «چ» پهلوی به همین دلیل بوده‌است. بعدها هم در چند جا دلایل دیگری برای تلفظ «چ» و «ج» پهلوی ذکر کرده‌ام (نک. «یادداشتی درباره ساختمان واجی لهجه دوانی»، مجله زبان‌شناسی، ش ۱۰ (۱۳۶۷)؛ «گوش قدیم کازرون»، مجله زبان‌شناسی، ش ۳۷ (۱۳۸۳)؛ «فواید زبانی و لغوی تصحیح الفصح ابن درستیة فسایی»، فرهنگ‌نویسی، ش ۷ (۱۳۹۲)).

دوان کازرون و بهبهان و اصفهان و برخی گویش‌های دیگر فارس، حداقل یک گویش، یعنی دهله‌ای، اگر اشتباه نکنم، باقی مانده‌است. بدیهی است «چ» امروز فارسی که از نظر آواشناسی ترکیب t و š است، یعنی [tš]، نمی‌تواند در تعریب به «ص» بدل شود و نزدیک‌ترین واج عربی به آن «ش» است، چنان‌که عرب‌ها چای را شای تلفظ می‌کنند. البته گاهی هم آن را به «تش» برمی‌گردانند. من این مطلب را که «ج» پهلوی [ts] و «ج» آن [dz] بوده‌است و پهلوی‌دانان تا آن زمان به آن توجه نکرده‌بودند در ۱۳۵۷

Table of Contents

Editorial

Why Do We Neglect the Importance of Translation?	3-4
--	-----

Articles

A Treatise on Aristotle's Biography and Works / Marvan RASHED ; Translated by Hoseyn MASOUMI HAMEDANI	5-8
An Unexpected Romance: Reevaluating the Authorship of the <i>Khosrow-nāma</i> / Austin O'MALLEY ; Translated by Shokoofe MAYBODI	9-33
Abū-Īshāq-i Kāzīrūnī and Īshāqī Dervishes in Anatolia / Fuat KÖPRÜLÜ ; Translated to German by Paul WITTEK ; Translated to Turkish by Jemal KÖPRÜLÜ ; Translated to Persian by Hojat FAKHRI	34-40
A Newly-Found Manuscript of <i>Hizār Hikāyat-i Şūfiyān</i> (A Thousand Narratives of the Sufis) / Hamed KHATAMIPOUR	41-50
The Friendship of Aunt Bear (Doing Someone an Unintended Disservice) / Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI	51-55
<i>Bayāz-i Şā'ib</i> (An Anthology of Persian Poems Compiled by Şā'ib) / Seyyed Jafar HOSEYNI ESHKEVARI	56-59
Some Remarks on the Introduction of the Facsimile Edition of <i>Tārīx-i Sīstān</i> / HamidReza (Babak) SALMANI	60-66
New Information About the Poet of "Seek Knowledge from the Cradle to the Grave" (<i>Zi Gahwāra tā Gūr Dānish Bijūy</i>) and His Family / HamidReza FAHNDEJ SADI	67-72
Investigating the Poems of Two Different Shams-i Hājīs in <i>Majmu'ī-yi Laṭāyif wa Safīnī-yi Zārāyif</i> (A Handbook on Rhetoric and an Anthology of Persian Poems) / Mohsen SHARIFI SAHI	73-75
<i>Maktūbāt-i Qadīm</i> or <i>Maktūbāt-i Şadī</i> ? (Early Letters, or Centesimal Letters?) / MohamadSadegh KHATAMI	76-78
Investigating a Possibility: The Absence of the Title "Urūsh al-Dīn" in <i>Lubāb al-Albāb</i> / Sara SOLEYMANI KASHKOULI	79-80
Investigating a Number of Farrukhī-yi Sīstānī's Couplets through Yahyā Tawfiq's Anthology of Persian Poems / Kiamehr NAMVAR	81-87
Under the Auspices of Orientalists: Exploratory Roads to the Manuscripts of Ibn-i Baṭṭūṭa's Travelogue / Reyhaneh BEHBOUDI	88-95

Reviews and Critiques

The Importance of <i>The Library of Congress Catalogue of Persian Manuscripts</i> to Indian Sub-Continental Studies / Arif NAUSHAH	96-98
A Few Notes on the New Edition of <i>the Small Farāmarznāma</i> , Its Composer and Date of Composition / Sajjad AYDENLOO	99-113
Translation or Distortion? (A Few Comments on <i>A Study Of Tabā'ī al-Ḥayawān</i>) / Yousuf AL-HADI ; Translated by Salman SAKET	114-123
Some Considerations on the Edited Text of <i>'Ajāyib al-Dunyā</i> (Wonders of the World) / Seyyed Reza MOUSAVI HAFTADOR ; Radman RASOULI MEHRABANI	124-145

Essays on Research

What Does an Etymologist Do? (12) / Walter BRUNO HENNING ; Translated by Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI	146-151
--	---------

Iran in Ottoman Texts and Sources (22)

Works of Ahmed Cevdet Pasha / Nasrollah SALEHI	152-154
---	---------

On the Previous Articles

On <i>Shin-i Zayī</i> and <i>Sin-i Zayī</i> (the Farsi Phonemes /sh/ and /s/ Realised as /z/) / Ali Ashraf SADEGHI	155-156
<i>Chand - Chand-e</i> / Masoud RASTIPOUR	157-159

Gozaresh-e Miras

92 - 93

Quarterly Journal of Textual Criticism,
Codicology and Iranology

Third Series, vol. 5, no. 3 - 4, Autumn 2020 - Winter 2021
[Pub. Spring 2022]

Properietor:

The WRITTEN HERITAGE RESEARCH INSTITUTE

Managing Director & Editor-in-Chief:

Akbar Irani

General Editor:

Masoud Rastipour

Managing Editor:

Younes Taslimi-Pak

Cover:

Mahmood Khani

Print:

Miras

No. 1182, Enghelab Ave.,
Between Daneshgah St. & Abureyhan St.,
Tehran, Iran

Postal Code: 1315693519

Tel: 66490612, **Fax:** 66406258

Website: www.mirasmaktoob.ir

E-mail: gozaresh@mirasmaktoob.ir

Table of Contents

Editorial

Why Do We Neglect the Importance of Translation? 3-4

Articles

A Treatise on Aristotle's Biography and Works / Marvan RASHIED; Translated by Hoseyn MASOUMI HAMEDANI 5-8

An Unexpected Romance: Reevaluating the Authorship of the *Khosrow-nāma* / Austin O'MALLEY; Translated by Shokoofe MAYBODI 9-33

Abū-İshāq-i Kāzīrūnī and İshāqī Dervishes in Anatolia / Fuat KÖPRÜLÜ; Translated to German by Paul WITTEK; Translated to Turkish by Jemal KÖPRÜLÜ; Translated to Persian by Hojat FAKHRI 34-40

A Newly-Found Manuscript of *Hizār Hikāyat-i Şūfiyān* (A Thousand Narratives of the Sufis) / Hamed KHATAMIPOUR 41-50

The Friendship of Aunt Bear (Doing Someone an Unintended Disservice) / Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI 51-55

Bayāz-i Şā'ib (An Anthology of Persian Poems Compiled by Şā'ib) / Seyyed Jafar HOSEYNI ESHKEVARI 56-59

Some Remarks on the Introduction of the Facsimile Edition of *Tārīx-i Sīstān* / HamidReza (Babak) SALMANI 60-66

New Information About the Poet of "Seek Knowledge from the Cradle to the Grave" (*Zi Gahwāra tā Gūr Dānish Bijūy*) and His Family / HamidReza FAHNDEJ SADI 67-72

Investigating the Poems of Two Different Shams-i Hājis in *Majmu'ī-yi Laṭāyif wa Safīnī-yi Zarāyif* (A Handbook on Rhetoric and an Anthology of Persian Poems) / Mohsen SHARIFI SAHI 73-75

Maktūbāt-i Qadīm or *Maktūbāt-i Sadī*? (Early Letters, or Centesimal Letters?) / MohamadSadegh KHATAMI 76-78

Investigating a Possibility: The Absence of the Title "Urūsh al-Din" in *Lubāb al-Albāb* / Sara SOLEYMANI KASHKOULI 79-80

Investigating a Number of Farrukhī-yi Sīstānī's Couplets through Yaḥyā Tawfīq's Anthology of Persian Poems / Kiamehr NAMVAR 81-87

Under the Auspices of Orientalists: Exploratory Roads to the Manuscripts of Ibn-i Baṭṭūṭa's Travelogue / Reyhaneh BEHBOUDI 88-95

Reviews and Critiques

The Importance of *The Library of Congress Catalogue of Persian Manuscripts* to Indian Sub-Continental Studies / Arif NAUSHABI 96-98

A Few Notes on the New Edition of *the Small Farāmarznāma*, Its Composer and Date of Composition / Sajjad AYDENLOO 99-113

Translation or Distortion? (A Few Comments on *A Study Of Ṭabā'ī' al-Hayawān*) / Yousuf AL-HADI; Translated by Salman SAKET 114-123

Some Considerations on the Edited Text of *'Ajāyib al-Dunyā* (Wonders of the World) / Seyyed Reza MOUSAVI HAFTADOR; Radman RASOULI MEHRABANI 124-145

Essays on Research

What Does an Etymologist Do? (12) / Walter BRUNO HENNING; Translated by Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI 146-151

Iran in Ottoman Texts and Sources (22)

Works of Ahmed Cevdet Pasha / Nasrollah SALEHI 152-154

On the Previous Articles

On *Shin-i Zayī* and *Sin-i Zayī* (the Farsi Phonemes /sh/ and /s/ Realised as /z/) / Ali Ashraf SADEGHI 155-156

Chand - Chand-e / Masoud RASTIPOUR 157-159